

De Hoeksteen, zondag 24 juni 2018

Het vijfde gebod: Eerwaarde ouders Lezen: Exodus 20: t/m 12 en Lukas 2: 41- 52

Ter inleiding: een mooi liedje van Annie M.G. Schmidt, melodie Harry Bannink gezongen door André vd Heuvel en Leen Jongerwaard, te beluisteren via: <https://youtu.be/TWs3wmYwxEA>

“ Op een mooie Pinksterdag als 't even kon
liep ik met m'n dochter aan het handje
in het parrekie te kuieren in de zon
Gingen madeliefjes plukken, eendjes voeren, eindeloos
Kijk nou toch, je jurk wordt nat,
je handjes vuil en papa boos

Vader was een mooie held, vader was de baas
Vader was een duidelijke mengeling
van onze lieve Heer en Sinterklaas
Ben je bang voor 't hondje, hondje bijt niet
Papa zegt dat hij niet bijt
Op een mooie Pinksterdag, met de kleine meid

Als het kindje groter wordt, roossie in de knop
Zou je tegen alle grote jongens willen zeggen
"handen thuis en lazer op"
Heb u dat nou ook meneer, jawel meneer

precies als iedereen

Op een mooie Pinksterdag laat ze je alleen

Morgen kan ze zwanger zijn
't Kan ook nog vandaag
't Kan van de behanger zijn
of van een Franse zanger zijn
of iemand uit Den Haag
Vader kan gaan smeken en gaan preken
tot hij purper ziet
Vader zegt "pas op m'n kind, dat hondje bijt"
Ze luistert niet
Vader is een hypocriet Vader is een nul
Vader is er enkel en alleen maar voor de centen
en de rest is flauwekul
Ik wou dat ik nog één keer met mijn dochter
aan het handje lopen kon
Op een mooie Pinksterdag samen in de zon “

Of, zoals ik het elders las, en zoals het in talrijke variaties voorkomt:

- 4 jaar - Die pappa van mij kan alles!
- 7 jaar - Mijn vader weet veel ... heel veel.
- 10 jaar - Mijn vader weet ook niet alles.
- 12 jaar - Nou ja, dat weet mijn vader natuurlijk niet.
- 14 jaar – Mijn vader? Hopeloos ouderwets!
- 21 jaar - Och ... die man is uit de tijd ... wat wil je.
- 25 jaar - Hij weet er wel iets van ... maar niet veel.
- 30 jaar - Toch eens horen wat pa hiervan vindt.
- 35 jaar - Even geduld ... eerst de mening van pa vragen. 50 jaar - Wat zou mijn vader hierover hebben gedacht? 65 jaar - Ik wou dat ik er nog eens eens met mijn vader over kon praten

Tekst van de preek:

Gemeente van onze Heer,

Wij hebben niet allemaal kinderen. *Maar we zijn allemaal kind geweest, kind van...* We stammen uit een gezin van herkomst, een familie. Zo'n familie geeft je een plek in de wereld, je hoort ergens bij. Dat is waardevol. Maar soms ook heel lastig en complex! Familie kies je niet, die krijg je 'cadeau'. Maar om de harmonie te bewaren, dat valt lang niet altijd mee. Het kan behoorlijk spannen tussen ouders en kinderen, of tussen de kinderen onderling. En ergens in die dynamiek speelt vaak dit vijfde gebod mee: 'Eert uw vader en uw moeder'. Ingezet als machtsmiddel kan het tot enorme ontsporingen leiden, tot en met incest toe. En dat leidt er dan weer toe, dat mensen zeggen: hoe kun je dit gebod nog ter harte nemen, als ... je vader ... je ouders... vul maar in.

Maar ongeacht sfeer en kwaliteit van je opvoeding, feit is dat je gezin van herkomst de **context** van je leven vormt. Binnen het gezin waarin je geboren wordt, ontvang je -idealiter- wat een mens nodig heeft voor je lichamelijke, emotionele, psychische en geestelijke ontwikkeling. Ouders hebben daarin de belangrijkste rol.

Dat klinkt in dit gebod dat oproept om onze ouders te “eren”;

“Eren” is een vertaling van een Hebreeuws werkwoord dat letterlijk betekent: **gewicht geven aan...** Dus: hun betekenis erkennen! Ouders nemen een sleutelpositie in de lijn der generaties in. Zij zijn scharnier tussen verleden en toekomst. Leven, levenservaring en levenswijsheid wordt van generatie op generatie wordt doorgegeven. En ouders – zeg maar zij die voor ons uitgaan – spelen daarin de hoofdrol.

Elke familie, elk gezin, heeft specifiek eigen “erfgoed” dat doorgegeven wordt. Gewoonten, ideeën over wat goed en fout is, politieke en godsdienstige overtuigingen, omgangspatronen, familietradities, rituelen, bijzondere feestdagen als Sinterklaas, Kerst, etc. Veel van dit erfgoed is expliciet, dat weet je, maar er is ook erfgoed dat je meedraagt zonder dat je je zelf dat zo bewust bent... Maar feit is ***dat we als kind altijd erfgenaam zijn van het verleden, van alles wat er maar te erven valt, gewenst of niet gewenste erfenissen...*** Daarbij moet je altijd bedenken dat je ouders natuurlijk ook zelf kind geweest zijn, en erfgenaam van hun ouders. En de manier waarop mijn ouders hun ouderschap uitoefenden, heeft altijd alles te maken heeft met hún context, hun erfgoed. (Waarbij in een relatie natuurlijk ook nog eens twee contexten bij elkaar komen, op zich al een levenslange uitdaging in een relatie!) Voorbeeld: de vader die de hongerwinter heeft meegemaakt en onredelijk woedend kon worden als een kind zijn bordje niet leeg at.

In de zogenoemde contextuele therapie (een soort systeemtherapie, ontwikkeld door de Hongaarse psychotherapeut Ivan Nagy), wordt benadrukt, dat ieder kind, – u en ik – eenmaal volwassen, voor de taak staat om mijn opvoeding en ontwikkeling, mijn context, mijn erfgoed, tot *mijn eigen verantwoordelijkheid* te maken.

Wat ik ermee doe is *mijn* verantwoording. Het is mijn verantwoording om te kijken, welk erfgoed mij parten speelt, maar ook: hoe dat erfgoed mijn ouders misschien parten heeft gespeeld. En als ik kan zien wat ze geprobeerd hebben me te geven, en hoe ze wellicht daarin gehinderd werden door wat ze zelf geërfd hadden, dan kan ik me beter met mijn verleden verstaan.

En dat voorkomt weer dat ik ongewenste erfenissen weer doorgeef aan de volgende generatie ...

Een voorbeeld: de vader die vanwege de oorlog nooit heeft kunnen doorleren. De zoon die eigenlijk niet goed kan leren en het ook niet wil, maar de enorme druk van zijn vader voelt. Die daar ongelukkig van wordt, of recalcitrant. Zeker, die vader had wijzer moeten zijn. Maar als de zoon in staat is, als volwassene, om in te zien waarom dat was, heb je kans dat hij daar een positieve les uittrekt in de richting van zijn eigen zoon. Maar het is opvallend hoe weinig wij vaak weten van het leven van onze ouders. Van hun context. Hun jeugd. En wat is het daarom belangrijk om in gesprek te blijven met elkaar, maar als dat niet meer kan, wellicht nog ooms en tantes, met nog levenden van die generatie. Ik heb twee jaar geleden de zus van mijn vader begraven, op hoge leeftijd, en in de laatste jaren van haar leven heb ik nog heel veel over mijn vader's jeugd gehoord. Veel wat ik nooit van mijn vader zelf heb gehoord of heb kunnen horen, omdat hij jong overleed.

Die hobby van het uitzoeken van stambomen is zo gek niet. Als je dan ook de verhalen erbij kunt vinden. Dan snap je ineens veel meer van de context van je familie en daarom ook meer van het erfgoed, het gewenste en het ongewenste. Wat dacht u, als je voorouders overlevenden van de holocaust zijn... Niet zo onverklaarbaar dat de moderne Israëliërs eerst hard van zich afslaan en dan pas willen praten... Dat is erfgoed, contextueel erfgoed.

Beter leren begrijpen wat onze ouders bewoog, dat is *onze* verantwoordelijkheid, om te voorkomen dat je *unfinished business* overdraagt op de volgende generatie. Dat is een concrete toepassing van dit vijfde gebod. Alles vergeven en vergeten zal vaak niet meer lukken, maar als we erin slagen, het levensverhaal van wie ons voorgingen met meer begrip te lezen, kunnen we ook milder zijn. En dat kan voor jezelf enorm bevrijdend zijn. Bijvoorbeeld als het gaat om de godsdienstige opvoeding die je genoten hebt, - of allesbehalve genoten! – Een sfeer van dwang, angst, autoritaire mannen, benepenheid. Daar kun je bitter en cynisch mee afrekenen, maar als je beter gaat inzien hoe je ouders daar zelf mee hebben geworsteld, met *hun* erfenis, en hoe ze geprobeerd hebben daarin hun weg te vinden, loyaal aan hun eigen context en loyaal aan jou als kind, dan kun je hen daarin gewicht geven en toch zelf een heel andere weg kiezen. Maar dan niet meer vanuit de weerstand, maar in vrijheid.

Waarom bepaald erfgoed soms van generatie op generatie wordt overgeleverd – denk ook aan etnische haat van eeuwen op de Balkan – dat heeft alles te maken met het begrip **loyaliteit**.

Spreekwoorden als ‘het bloed kruipt waar het niet gaan kan’ en ‘het hemd is nader dan de rok’ refereren hieraan. Loyaliteit is niet zozeer een *gevoel*, maar een feitelijkheid, een **gegeven**, iets wat in de ouder – kind relatie is ingeweven. Kinderen zijn ongelofelijk loyaal aan hun ouders, zoals we bij echtscheidingen vaak zien, hoe ze dan ook verscheurd kunnen worden als de beide exen elkaars vijanden worden.

Daarnaast ontwikkelen we in het leven ook zogenaamde horizontale loyaliteit: naar goede vrienden, naar je partner, naar je kinderen, je kleinkinderen. Die verschillende loyaliteiten, naar het verleden, en naar heden en toekomst, kunnen botsen. Loyaliteitsconflicten zijn eigen aan het leven zelf, daar wordt je volwassen van. Maar als dergelijke botsingen onopgelost blijven en zelfs tot het verbreken of ontkennen van de loyaliteit naar ouders leidt, kan dat weerslag hebben op de horizontale relaties.

Al deze dynamiek in relaties klinkt mee in dit vijfde gebod. Een gebod, gericht tot de **kinderen**. Maar **niet** tot kleuters of pubers... Het is gericht op de toekomst, maar onderstreept dat onze relatie met het verleden van enorme invloed op die toekomst is! En ook als onze ouders misschien allang niet meer in leven zijn, ze blijven aanwezig in ons leven. En het blijft de uitdaging om – indien nodig - je te leren verstaan met je eigen erfgoed, met je eigen context. Omwille van de toekomst, om wat je zelf op jouw

beurt doorgeeft. Wat geven we door? Overbezorgdheid, rancune, wrok, onverzoenlijkheid, krampachtig conservatisme, of mildheid, dankbaarheid, ruimte, levensvreugde, tolerantie, optimisme, hoop?

Nee, gewicht geven aan de positie van de ouders is niet alles goedpraten of bedekken met de zogenaamde mantel der liefde. Maar het is wel *erkennen van deze "scheppingsorde"*, *erkennen hoeveel impact ouders, onze context, het erfgoed, op ons leven hier en nu hebben, en daarmee via ons, ook op de komende generaties*. Wees je daarvan bewust! En neem je verantwoordelijkheid, om te zoeken naar een eerlijke balans in de verschillende loyaliteiten die er nu eenmaal zijn. En beseft dat ontkennen van onze erfenis betekent dat we de nieuwe generatie met *unfinished business* opzadelen... Zoals de Duitsers in de jaren zestig, na jaren zwijgcultuur over de Hitler-tijd, tot hun schrik met de enorme woede van de jongeren in de radicale Rote Armee Fraktion werden geconfronteerd.

Nog één opmerking: "Eert uw vader en uw moeder, *opdat uw dagen verlengd worden* in het land dat de Heer uw God u geven zal..."

Natuurlijk moeten we dit overdrachtelijk lezen: het betekent dat ons leven meer in balans zal zijn, en positief uitwerkt naar de toekomst. Want dan zaai ik op de akker van de toekomst, in de nieuwe generatie, niet mijn onverwerkte verleden. Dan neem ik *vandaag* mijn verantwoordelijkheid om in wijsheid en empathie om te gaan met wat ons is *gisteren* is overgeleverd, en het beste daarvan door te geven naar *morgen*.

We eindigen met Jezus, in het huis van zijn Vader. Bezigt met de dingen van zijn Vader. Dat doen wij ook als we deze geboden serieus nemen en concretiseren in ons leven. Het woord van de Heer heeft juist alles te maken met dat concrete leven, met waar we in alle uren en dagen dat we *niet* in de kerk zitten, mee bezig zijn.

Maar hoe had Jezus van deze dingen geweten, als Jozef en Maria hem er niet van meet af aan in hadden onderricht en meegenomen...? Wat mooi om te lezen dat Jezus daarna weer met hen meegaat, hen niet hun onbegrip verwijt, maar met die tweezijdige loyaliteit, naar zijn hemelse Vader en naar zijn aardse ouders, in balans opgroeit. Ik ontleen daar ook troost aan als ik denk aan al onze kinderen en kleinkinderen die niet naar de kerk gaan. Denk niet dat ze alles wat ons dierbaar en heilig is, zomaar achteloos of onverschillig overboord gooien. Ze zijn loyaal. En u en ik zien dat ook: hoe ze in verreweg de meeste gevallen met respect en liefde omgaan met het erfgoed dat wij hen willen meegeven, – en dat is niet een uur in de kerk zitten, maar verantwoordelijk en moreel en ethisch bewust denkend en handelend mens zijn. En zo eren zij op hun beurt hun vader en moeder, ons, en

heeft ook hun leven naar Gods belofte diepgang en toekomst. **Amen**